

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**Problemi i potencijali razvoja turizma u zaštićenim
morskim područjima s osvrtom na Hrvatsku**

Mentor:

Prof. Dr. Sc. Lidija Petrić

Student:

Edi Paić

1133705

Split, 2017

SADRŽAJ

1.		
1.	UVOD	4
1.1.	Problem istraživanja	5
1.2.	Ciljevi i metode rada	5
1.3.	Struktura rada	5
2.	ZAŠTIĆENA PODRUČJA	7
2.1.	Zakonodavno-institucionalni okvir upravljanja zaštićenim područjima u RH.....	7
2.1.1.	Proglašavanje zaštićenih područja.....	7
2.1.2.	Upravljanje zaštićenim područjima	8
2.1.3.	Provođenje zaštite u zaštićenim područjima	9
2.2.	Kategorizacija zaštićenih područja	10
2.3.	Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj.....	11
2.4.	Zaštićena morska područja u Republici Hrvatskoj.....	13
3.	TURIZAM ZAŠTIĆENIH PODRUČJA.....	14
3.1.	Trendovi u turizmu zaštićenih područja	15
3.2.	Zaštićena morska područja u svijetu	15
3.3.	Turizam u zaštićenim morskim područjima u svijetu	16
3.4.	Zaštićena morska područja na Mediteranu.....	18
3.5.	Turizam u zaštićenim morskim područjima na Mediteranu	19
3.5.1.	Pelagos.....	20
3.5.2.	Fethiye-Gocek	20
3.5.3.	Cabo de Gata-Nijar.....	20
4.	TURIZAM U ZAŠTIĆENIM MORSKIM PODRUČJIMA U RH.....	22
4.1.	Nacionalni Park Kornati	23
4.1.1.	Zaštita kornatskog područja	23
4.1.2.	Promet i Infrastruktura.....	24
4.1.3.	Turizam i posjećivanje	24
4.2.	Nacionalni Park Brijuni.....	26
4.2.1.	Zaštita brijunskog područja	26
4.2.2.	Promet i Infrastruktura	27
4.2.3.	Turizam i posjećivanje	27
4.3.	Nacionalni Park Mljet	29

4.3.1.	Zaštita NP Mljet	30
4.3.2.	Promet i infrastruktura.....	30
4.3.3.	Turizam i posjećivanje	30
4.4.	Park Prirode Lastovsko Otočje.....	32
4.4.1.	Zaštita PP Lastovsko Otočje.....	33
4.4.2.	Promet i infrastruktura.....	33
4.4.3.	Turizam i posjećivanje	33
4.5.	Park Prirode Telašćica.....	35
4.5.1.	Zaštita PP Telašćica.....	36
4.5.2.	Promet i infrastruktura.....	36
4.5.3.	Turizam i posjećivanje	37
5.	BUDUĆNOST TURIZMA U ZAŠTIĆENIM MORSKIM PODRUČJIMA	38
5.1.	Održivi turizam.....	38
5.1.1.	Potražnja za održivim turizmom	38
5.1.2.	Održivi razvoj turizma u zaštićenim morskim područjima	39
5.2.	Preporuke za budući razvoj turizma u zaštićenim morskim područjima u Hrvatskoj	40
6.	ZAKLJUČAK	41
	LITERATURA.....	42
	SAŽETAK.....	44
	SUMMARY	44

1. UVOD

Budući da zaštićena područja, kako ona kopnena tako i ona morska, postaju sve važniji dio turističke ponude u brojnim državama svijeta pa tako i u Hrvatskoj, prirodno je da to generira cijeli niz mogućnosti, ali i problema. Hrvatska je, zbog geografskog položaja u kojem se isprepleću razni klimatski i reljefni utjecaji, iznimno bogata u smislu krajolika i klimatskih uvjeta koji utječu na biološku raznolikost. *U Hrvatskoj postoje 432 Zaštićena područja, od kojih je 10 priznatih Zaštićenih morskih područja prema projektu MAPAMED.*¹ Hrvatski nacrt prijedloga Ekološke mreže EU natura 2000 pokriva 16.6 % morskog područja.

Zaštićena morska područja (MPA) omogućavaju lokalnim zajednicama, koje ovise o moru i morskim resursima, otvaranje novih mogućnosti za stjecanje prihoda, naročito od turizma. Zemlje s koraljnim grebenima svake godine privlače milijune ronilaca, što rezultira značajnom gospodarskom koristi za zemlju domaćina. *Globalno, gotovo 10 milijardi dolara godišnje se zaradi samo od turističke eksploatacije koraljnih grebena.*

*Unatoč ogromnom turističkom potencijalu, samo je samo 0,5% oceana zaštićeno, nasuprot 13% kopnene površine pod zaštitom. Velikom većinom tih područja se uz to i neadekvatno upravlja s gotovo 90% svih zaštićenih morskih područja otvorenim za ribolov.*²

Zaštićena morska područja u RH sastoje se od 3 nacionalna parka (N.P. Brijuni, N.P. Kornati i N.P. Mljet), 2 parka prirode (P.P. Telašćica i P.P. Lastovsko otočje), 2 posebna rezervata u moru (Limski Zaljev i Malostonski zaljev) te 3 spomenika prirode (otočić Brusnik, Modra Špilja na Biševu i otok Jabuka).

Turistička valorizacija zaštićenih morskih područja u RH nije ujednačena i razlikuje se od jednog područja do drugog. Generalno, može se reći da turistička valorizacija zaštićenih morskih područja zaostaje za zaštićenim kopnenim područjima. To se najbolje vidi po posjeti nacionalnim parkovima gdje nacionalni parkovi Plitvička Jezera i Krka ostvaruju višestruko više dolazaka od Nacionalnog Parka Kornati kao najposjećenijeg morskog zaštićenog područja u RH u 2015. godini.

Daljnja turistička valorizacija uz održivi razvoj te očuvanje bio-raznolikosti i uključivanje svih dionika razvoja temeljni je cilj morskih zaštićenih područja u bliskoj budućnosti.

¹ <http://www.mapamed.org/>, 20.04.2017.

² WWF Marine protected areas, providing a future for fish and people

1.1. Problem istraživanja

U ovom završnom radu istražiti će se potencijali razvoja turizma u zaštićenim morskim područjima te objasniti moguće prijetnje nastale razvojem turizma. Turizam je jedna od glavnih gospodarskih grana u državi te glavna gospodarska grana u priobalju i otocima. Kočnica daljnjem razvoju turizma jesu prije svega njihova podkapacitiranost (u ljudskim, financijskim, organizacijskim i drugim resursima) koja sprječava valorizaciju zaštićenih područja na održiv način. Neki od glavnih razloga koji brane daljni razvoj turizma su nedovoljna uključenost svih dionika razvoja turizma, neusuglašenost ciljeva turističkih djelatnika, lokalnog stanovništva i ekoloških udruga te nerazvijena infrastruktura neohodna za daljnji razvoj turizma.

1.2. Ciljevi i metode rada

Cilj ovoga rada je istražiti koji su to resursi koji nisu dovoljno valorizirani, koji su potencijali turističke valorizacije te koji se potencijalni problemi mogu javiti razvojem turizma. Prilikom izrade ovoga rada korištene su metode indukcije i dedukcije, komparativna metoda, deskriptivna metoda, te metode analize i sinteze. Ove metode su najpogodnije kako bi se prikazala trenutna problematika i potencijalna rješenja, također ove metode omogućuju usporedbu trenutnog stanja i stanja kroz povijest. Prilikom izrade korišteni su sekundarni izvori podataka.

1.3. Struktura rada

Rad je strukturiran kroz šest (6) poglavlja. U prvom poglavlju obradit će se uvodni dio, iznijeti neki ključni pojmovi, podaci i problemi istraživanja. Nakon toga, dat ćemo definiciju zaštićenog područja, utvrditi institucionalno-zakonodavni okvir upravljanja zaštićenim područjima u RH te kategorije i zaspjenost zaštićenih područja u Hrvatskoj.

Slijedi razvoj turizma u zaštićenim područjima, trendovi u turizmu zaštićenih područja te obrada zaštićenih područja u svijetu i turizma u zaštićenim područjima na svijetu i na Mediteranu.

U četvrtom poglavlju obradit će se zaštićena morska područja u Hrvatskoj, njihova infrastruktura, turistički rezultati i turistički resursi. Naposljetku dat ćemo preporuke budućem razvoju turizma u zaštićenim područjima sa naglaskom na održivom razvoju turizma te zaključak.

2. ZAŠTIĆENA PODRUČJA

IUCN (International Union for Conservation of Nature - Međunarodna unija za očuvanje prirode) definira zaštićeno područje kao: *Jasno definirano područje koje je priznato sa svrhom i kojim se upravlja s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluga ekosustava koje ono osigurava te pripadajućih kulturnih vrijednosti, na zakonski ili drugi učinkoviti način.*³ Ovakva je definicija zaštićenog područja prenesena i u Zakon o zaštiti prirode Republike Hrvatske (NN 80/13) prema kojem je zaštićeno područje: „geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava.“

2.1. Zakonodavno-institucionalni okvir upravljanja zaštićenim područjima u RH

Proglašavanje, upravljanje i provođenje zaštite u zaštićenim područjima uređeno je već spomenutim Zakonom o zaštiti prirode (NN 80/13).⁴

2.1.1. Proglašavanje zaštićenih područja

Nacionalne parkove i parkove prirode proglašava Hrvatski sabor zakonom, a stroge i posebne rezervate proglašava Vlada uredbom.

Regionalni park i značajni krajobraz, uz prethodnu suglasnost Ministarstva i središnjeg tijela državne uprave nadležnog za poslove poljoprivrede, ribarstva, šumarstva, vodnog gospodarstva, pomorstva i gospodarstva proglašava predstavničko tijelo nadležne jedinice područne (regionalne) samouprave.

Spomenik prirode, park-šumu i spomenik parkovne arhitekture, uz prethodnu suglasnost Ministarstva, a za park šumu i središnjeg tijela državne uprave nadležnog za poslove šumarstva, proglašava predstavničko tijelo nadležne jedinice područne (regionalne) samouprave.

³ Dudley, N (ed.) 2008, Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, IUCN, Gland, Switzerland.

⁴ Zakon o zaštiti prirode NN 80/13- na snazi od 06.07.2013.

Proglašavanje zaštićenog područja nije dopušteno unutar prostora koji je posebnim propisima definiran kao područje od posebnog interesa za obranu.

2.1.2. Upravljanje zaštićenim područjima

Zaštićenim područjima upravljaju javne ustanove. Javne ustanove za upravljanje nacionalnim parkom i parkom prirode osniva Republika Hrvatska uredbom Vlade.

Javne ustanove za upravljanje ostalim zaštićenim područjima i/ili drugim zaštićenim dijelovima prirode osnivaju predstavnička tijela jedinice područne (regionalne) samouprave odlukom. Uredbom Vlada može osnovati javnu ustanovu za upravljanje s dva ili više nacionalna parka i/ili parka prirode.

Vlada može uredbom osnovati javnu ustanovu za upravljanje svim zaštićenim područjima od državnog značenja. Osnivanjem jedinstvene javne ustanove prestaje pravo upravljanja tim područjima od strane javnih ustanova čiji su osnivači jedinice područne (regionalne) samouprave.

Dvije ili više jedinica područne (regionalne) samouprave mogu sporazumom zajednički osnovati javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na njihovim područjima. Osnivačka prava nad javnom ustanovom predstavničko tijelo jedinice regionalne samouprave može prenijeti na jedinicu lokalne samouprave na čijem teritoriju je zaštićeno područje.

Zaštićenim područjima koja proglašava Vlada i predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave, ako se nalaze na prostoru nacionalnog parka ili parka prirode, ili graniči s njima, ili se nalaze neposredno uz njihovu granicu, može upravljati javna ustanova koja upravlja nacionalnim parkom ili parkom prirode.

Zaštićenim područjem koje proglašava predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave, a proteže se na području više jedinica područne samouprave, zajednički upravljaju javne ustanove za upravljanje ostalim zaštićenim područjima i/ili drugim zaštićenim dijelovima prirode tih jedinica.

2.1.3. Provođenje zaštite u zaštićenim područjima

Organizacija prostora, način korištenja, uređenja i zaštite prostora u nacionalnom parku i parku prirode uređuje se prostornim planom područja posebnim obilježja, na temelju stručne podloge koju izrađuje Zavod.

Upravljanje zaštićenim područjem provodi se na temelju plana upravljanja. Plan upravljanja donosi se za razdoblje od deset godina, uz mogućnost izmjene i/ili dopune nakon pet godina. Planom upravljanja može biti obuhvaćeno više zaštićenih područja u nadležnosti jedne javne ustanove. Prijedlog plana upravljanja javne ustanove dužne su staviti na uvid javnosti sukladno posebnom propisu kojim se uređuje zaštita okoliša.

Plan upravljanja određuje:

- ciljeve upravljanja,
- aktivnosti za postizanje ciljeva upravljanja,
- pokazatelje učinkovitosti upravljanja.

Sadržaj plana upravljanja, postupak njegova donošenja i/ili izmjene i/ili dopune pobliže propisuje ministar pravilnikom. Pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnosti u zaštićenom području dužne su se pridržavati plana upravljanja.

Plan upravljanja zaštićenog područja koje je prekogranično povezano sporazumno se utvrđuje s nadležnim tijelom države u kojoj se nalazi prekogranični dio zaštićenog područja.

Plan upravljanja zaštićenim područjem koje proglašava Vlada i predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave, a proteže se na području više jedinica područne (regionalne) samouprave, zajednički donose upravna vijeća javnih ustanova koje njime upravljaju.

Uz plan upravljanja nacionalni parkovi i parkovi prirode donose i sljedeće dokumente:

- poslovni plan
- plan aktivnosti
- marketing plan
- prostorni plan

2.2. Kategorizacija zaštićenih područja

Kategorizacija IUCN-a iz 2008. godine temelji se na ciljevima upravljanja, što znači da se kategorija određenog područja određuje prije svega ovisno o tome kako se s njime u budućnosti planira „postupati“. RH je prihvatila temeljnu IUCN-ovu klasifikaciju zaštićenih područja te je prilagodila vlastitim potrebama.

Tablica 1. Kategorije zaštićenih područja u RH

Kategorija zaštite	Namjena	Kategorija IUCN	Razina upravljanja
Strogi rezervat	Očuvanje neizmijenjene prirode (moguće je dopustiti: praćenje stanja prirode, obavljanje istraživanja i posjećivanje)	I a	Županijska
Nacionalni park	Očuvanje neizmijenjenih prirodnih vrijednosti, znanstvena, kulturna, obrazovno-odgojna i rekreativna namjena	II	Nacionalna
Posebni rezervat	Očuvanje jedinstvenih, rijetkih ili reprezentativnih prirodnih vrijednosti, ili je ugroženo stanište ili stanište ugrožene divlje vrste	IV	Županijska
Park prirode	Zaštita biološke i/ili georaznolikosti, vrijednih ekoloških obilježja, naglašenih krajobraznih i kulturno-povijesnih vrijednosti; znanstvena, kulturna, odgojnoobrazovna i rekreativna namjena	V	Nacionalna
Regionalni park	Zaštita bioraznolikosti i/ili geoaznolikosti, vrijednih ekoloških obilježja i krajobraznih vrijednosti	V	Županijska
Spomenik prirode	Zaštita ekološke, znanstvene, estetske ili odgojno-obrazovne vrijednosti	III	Županijska
Značajni krajobraz	Zaštita krajobraza, bioraznolikosti i/ili georaznolikosti	V	Županijska
Park-šuma	Očuvanje prirodne ili sađene šume veće bioraznolikosti i/ili krajobrazne vrijednosti; namjena: odmor i rekreacija	Bez kategorije	Županijska
Spomenik parkovne arhitekture	Očuvanje prirodne ili sađene šume veće bioraznolikosti i/ili krajobrazne vrijednosti; namjena: odmor i rekreacija	Bez kategorije	Županijska

Izvor: <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja-u-hrvatskoj-255.html>, 25.04.2017.

Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13) utvrđuje devet kategorija zaštićenih područja: strogi rezervat prirode, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park šuma, spomenik parkovne arhitekture. Nadalje, utvrđuje dozvoljeni stupanj ljudske aktivnosti i ekonomske eksploatacije po razinama zaštite te utvrđuje koja je razina vlasti ovlaštena za upravljanje pojedinom kategorijom zaštićenih područja.

2.3. Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj

Zaštićena područja danas obuhvaćaju 8.56% ukupne površine Republike Hrvatske (742.790,24 ha), odnosno 12.24% kopnenog teritorija i 1.94% teritorijalnog mora. Najveći dio zaštićene površine su parkovi prirode (4.56% ukupnog državnog teritorija).⁵

Tablica 2. Zaštićena područja u RH po tipu

KATEGORIJA	broj zaštićenih područja	površina (km ²)	% površine RH
Strogi rezervat	2	24,25	0,03
Nacionalni park	8	966,65	1,10
Posebni rezervat	77	398,30	0,45
Park prirode	11	4020,90	4,56
Regionalni park	2	1020,12	1,16
Spomenik prirode	81	1,18	0,001
Značajni krajobraz	83	1077,77	1,22
Park-šuma	26	30,23	0,03
Spomenik parkovne arhitekture	119	7,78	0,01
Ukupno zaštićenih područja u RH	409	7547,18	8,56

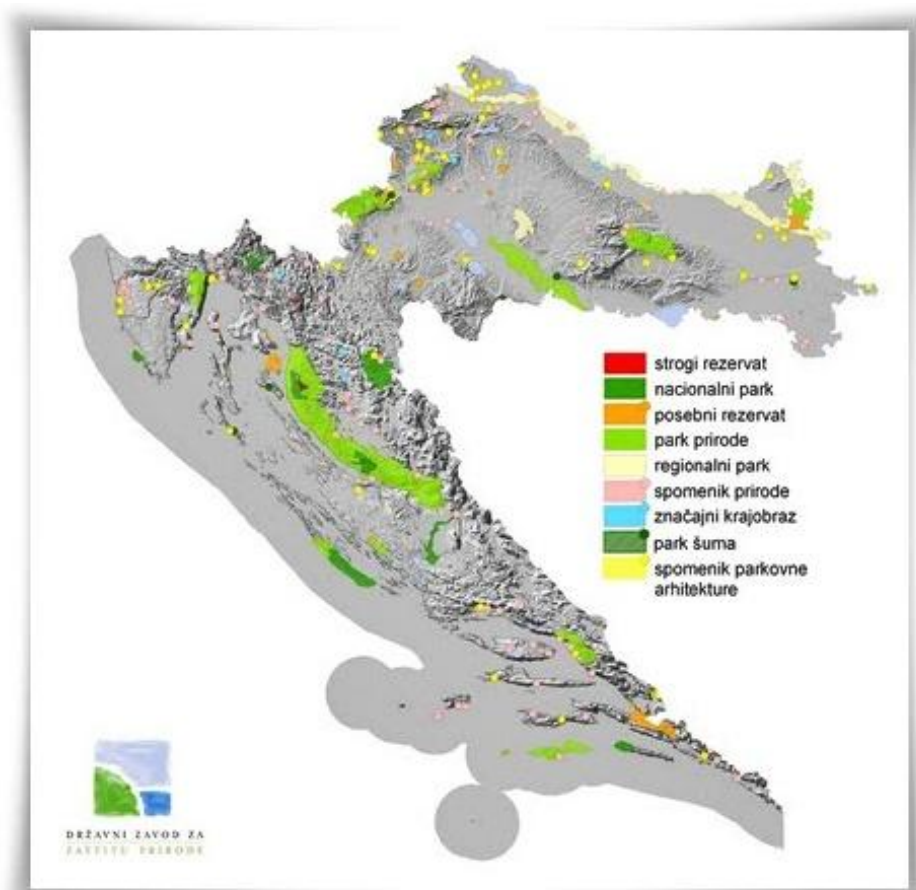
Izvor: Upisnik zaštićenih područja (stanje 29. travnja 2016.)

Iz Tablice 2. vidimo da se zaštićena područja u RH prostiru na preko sedam tisuća kilometara četvornih, odnosno da zauzimaju 8.5% ukupnog teritorija. Od te površine najveći dio zauzimaju Parkovi prirode sa preko četiri tisuće kilometara četvornih, odnosno 4.56% od

⁵ MedMPAnet, Hrvatska i zaštićena morska područja, 2014

ukupne površine RH. Za parkovima prirode prema veličini slijede Značajni krajobrazi, Regionalni parkovi te Nacionalni parkovi. Sva ostala zaštićena područja zauzimaju tek 6% od ukupne zaštićene površine. Prema broju zaštićenih područja najviše je Spomenika parkovne arhitekture, njih čak 119, ali na njih otpada tek 0.1% od ukupne površine svih zaštićenih područja u Hrvatskoj. Najmanje je Regionanih parkova, njih tek dva, ali se prostiru na čak 13.5% površine svih zaštićenih područja. Raspored zaštićenih područja u RH prikazan je na Slici 1.

Slika 1. Zaštićena područja u RH

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode

2.4. Zaštićena morska područja u Republici Hrvatskoj

Sustav zaštićenih područja RH trenutno obuhvaća samo 1.94% teritorijalnog mora, međutim hrvatski nacrt prijedloga Ekološke mreže EU Natura 2000 pokriva 16,60% morskog područja, što je ohrabrujuće ako se u obzir uzme da bi najmanje 10 posto hrvatskih priobalnih i morskih područja trebalo očuvati kao zaštićena područja do 2020. godine ako država želi ispuniti svoje obveze prema *Aichi cilju bioraznolikosti br. 11*⁶. Do 2020., najmanje 17% kopnenih staništa i voda i 10% obalnih i morskih područja, naročito područja od posebnog značaja za bioraznolikost i usluge ekosustava je očuvano kroz učinkovito i ravnopravno upravljanje, ekološki reprezentativne i dobro povezane sustave zaštićenih područja te kroz druge učinkovite mjere očuvanja određenih područja, te integrirano u šire predjele i morske krajolike.

Aichi cilj bioraznolikosti temelji se na 4 globalna strateška cilja⁷:

1. Utjecati na skrivene uzroke gubitka biološke raznolikosti kroz pozicioniranje biološke raznolikosti u organima vlasti i društvu.
2. Smanjiti direktne pritiske na biološku raznolikost i promovirati održivu upotrebu.
3. Poboljšati status biološke raznolikosti kroz očuvanje ekosistema, vrsta i genetske raznolikosti.
4. Jačati opće koristi od biološke raznolikosti ekosustava.

Kao što je i navedeno u uvodu u ovaj rad, zaštićena morska područja u RH sastoje se od ukupno 10 područja različite razine zaštite pa tako imamo nacionalne parkove Brijuni, Kornati i Mljet, parkove prirode Telašćica i Lastovsko otočje, posebne rezervate u moru Limski Zaljev i Malostonski Zaljev te spomenike prirode otočić Brusnik, Modru Špilju na Biševu i otok Jabuku.

⁶ MedMPAnet, 2014

⁷ Strateški plan za biološku raznolikost 2011-2020 i Aichi ciljevi <http://www.bih-chm-cbd.ba/materijali/Relevant%20documents/Letak.pdf>, 05.05. 2017.

3. TURIZAM ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Prirodni fenomeni i ljepota zaštićenih područja čine osnovu za razvitak turizma u tim područjima. Ipak, turizam uključuje i gospodarske djelatnosti koje mogu negativno utjecati na prirodni svijet (izgradnja infrastrukture, prevelik broj posjetitelja i drugo).

Turizam u zaštićenim područjima popularizira prirodu i pridonosi povećanju razine znanja i ekološke svijesti te je važan za gospodarstvo i upošljavanje lokalnoga stanovništva.

Povećanje broja posjetelja dovodi do povećanja količine otpadnih voda, gomilanja otpada, prevelike osvjetljenosti, buke, pa i vizualne promjene krajobraza uslijed povećanja turističkih kapaciteta.

Razvoj turizma u zaštićenim područjima nudi brojne koristi, ali i moguće štete. Potencijalne koristi od turizma u zaštićenim područjima su: porast zaposlenja za lokalno stanovništvo, porast dohotka, stimuliranje i diversifikacija lokalne ekonomije, poticanje lokalne proizvodnje, doprinos očuvanju prirodnog i kulturnog nasljeđa, razvoj svijesti o potrebi očuvanja okoliša, razvoj „eco-friendly“ navika među lokalnim stanovništvom i posjetiteljima. Negativni učinci proizlaze iz samih turističkih posjeta, ali mnogima se može kompetentno upravljati, a time ih i umanjiti. Trošak turizma u zaštićenim područjima poprima tri oblika; *financijsko-ekonomski (porast troškova sigurnosti, zapošljavanja dodatnog osoblja i gradnja objekata potrebnih turistima itd.), društveno-kulturni (različiti konflikti između turista, ciljeva turističkog razvoja i rezidenata) te ekološki troškovi (degradacija okoliša, gubitak bioraznolikosti itd.)*⁸.

S obzirom na razinu stalno rastuće turističke potražnje u mediteranskim obalnim i priobalnim područjima, koji se samo za europski dio Mediterana procjenjuje na oko 20% od svjetske potražnje, jasno je da će i turistička potražnja i interes za zaštićenim morskim područjima u RH u budućnosti dodatno rasti, što će povećati ekonomske koristi, ali i naglasiti moguće prijetnje, odnosno štete za zaštićena područja.

⁸ Petrić L., 2008, Kako turizam razvijati na održiv način u zaštićenim obalnim prostorima? Primjer „Park Prirode Biokovo“

3.1. Trendovi u turizmu zaštićenih područja

Razvoj turizma je glavni problem u upravljanju mnogim zaštićenim područjima, posebice onima koje su dio UNESCO-ve svjetske prirodne baštine. Putovanja u zaštićena područja povećavaju se zbog sveukupnog širenja turizma i razvoja međunarodnih prometnih mreža, te zbog sve većeg interesa turista da nauče više o prirodnoj i kulturnoj baštini odredišta koje posjećuju.

Rastući broj međunarodnih turista, prilikom kupovine turističke ture, želi kupiti ture koje uključuju posjet lokalitetima zaštićene prirodne i kulturne baštine, a taj je segment najbrže rastući u ukupnom turističkom sektoru. Domaći turizam također zauzima značajan udio u ukupnom prometu mnogih lokaliteta zaštićene prirodne i kulturne baštine.

Zaštićena područja, a posebice ona sa popisa UNESCO-ve svjetske baštine, turističkim tvrtkama nude važne mogućnosti za "dodavanje vrijednosti" turističkim izletima koje nude kao dio svoje ponude. Za specijalizirane turooperatore, posjeti visokokvalitetnim lokalitetima koji imaju globalnu prepoznatljivost mogu biti važna prodajna točka.

Da zaštićena prirodna područja zauzimaju sve bitniju ulogu u razvoju turizma potvrđuju i brojke koje su predstavljene u istraživanju Instituta za turizam iz Zagreba⁹:

- Potražnja za turizmom temeljenim na prirodi čini 7% od ukupne svjetske turističke potražnje. Njegova godišnja stopa rasta iznosi između 10% - 30%;
- Potražnja za eko turizmom čini između 7% i 10% svjetske turističke potražnje s godišnjim stopama rasta od 2% - 4%;
- Potražnja za avanturističkim turizmom raste po godišnjim stopama od 8%.

3.2. Zaštićena morska područja u svijetu

U svijetu trenutno postoji oko 5000 zaštićenih morskih područja (MPA) koji sve zajedno zauzimaju područje od oko 2.85 milijuna km². To područje predstavlja oko 0.8% teritorija svih oceana, odnosno oko 2% svih teritorijalnih voda. Od ukupnog zaštićenog morskog teritorija samo oko 300 tisuća km² spada pod stroge rezervate prirode, odnosno pod najstroži tip zaštite.

⁹ Institut za turizam. Stavovi i potrošnja posjetitelja - nacionalni parkovi i parkovi prirode, Zagreb, 2007. www.mint.hr/UserDocsImages/TOMAS06NPPP.pdf, 25.05. 2017.

Većina zaštićenog morskog teritorija se nalazi u 10 MPA. Tih 10 područja zajedno zauzima oko 74% svjetskih zaštićenih morskih područja te oko 80% svjetskih morskih rezervata prirode.

Tablica 3. Najveća zaštićena morska područja u svijetu

Zemlja/lokacija	MPA	Vrsta zaštite MPA	Ukupna površina (000km ²)	Morska površina (000km ²)
Republika Kiribati	Otočje Phoenix	Zaštićeno područje	410.5	410.5
Australija	Veliki Koraljni Greben	Pomorski park	344.4	344.4
SAD	Papahānaumokuākea	Spomenik prirode	341.4	341.4
Sjeverno Marijansko Otočje (SAD)	Marijanska brazda	Spomenik prirode	246.6	246.6
SAD	Pacifičko daleko otočje	Spomenik prirode	225.0	225.0
Australija	Otok Macquarie	Pomorski park	162.0	162.0
Otočje Galapagos (Ekvador)	Galapagos	Strogi rezervat	133.0	133.0
Grenland (Danska)	Grenland	Nacionalni park	972.0	110.6
Kolumbija	Seaflower	Morsko zaštićeno područje	65.1	65.0
Australski Antartički teritorij	Otoci Heard i Mcdonald	Strogi rezervat	64.6	64.2
UKUPNO			2964.6	2103.1

Izvor: Wood, L. J., Fish, L., Laughren, J., Pauly, D. (2008)

Većina zaštićenih morskih područja je male površine. Prosječna veličina MPA je 544km², ali kada izuzmemo deset najvećih, prosječna veličina zaštićenih morskih područja iznosi tek 5 km².

3.3. Turizam u zaštićenim morskim područjima u svijetu

Mnogi od najvećih svjetskih zaštićenih morskih prostora nisu otvoreni za javnost, dok neki poput Otočja Phoenix u Republici Kiribati zbog svoje izoliranosti i udaljenosti od značajnih emitivnih turističkih tržišta ostvaruju jako mali broj dolazaka. Za neke od navedenih MPA poput Marijanske brazde u Sjeverno Marijanskom Otočju nije moguće odrediti dolaske zbog

samih karakteristika MPA, naime područje tehnički nije ni moguće posjetiti jer se u potpunosti nalazi na dnu Tihog Oceana. Prema broju ostvarenih turističkih dolazaka u 2016. prednjači Veliki Koraljni greben sa ukupno 2.62 milijuna turističkih dolazaka godišnje, što generira preo 3 milijarde AUD godišnje¹⁰. Ostatak od deset najvećih svjetskih MPA ostvaruju sljedeće turističke rezultate:

- Otočje Phoenix – 4250 posjetitelja
- Papahānaumokuākea – Zatvoren za posjetitelje
- Marijanska Brazda – Nema dostupnih podataka
- Pacifičko Daleko Otočje – Zatvoren za posjetitelje
- Otok Macquarie – Nema dostupnih podataka
- Galapagos – 224 755 posjetitelja
- Grenland – 67 876 posjetitelja
- Seaflower – 377 619 posjetitelja
- Otoci Heard i Mcdonald – Zatvoreni za posjetitelje

¹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Barrier_Reef#Tourism, 06.05.2017.

3.4. Zaštićena morska područja na Mediteranu

S obzirom da je Mediteran najpopularnija svjetska turistička destinacija sa 343 milijuna turističkih dolazaka (2014.) i očekivanim porastom od 40% do 2025. jasno je koliko je izražena potreba za očuvanjem podmorskih i priobalnih područja na Mediteranu. Ta potreba postaje još izraženija kada vidimo da Mediteran sa svojom površinom od 2,516,900 km² zauzima tek 0.7% svjetske površine mora i oceana.

*Ukupno na području Mediterana postoji 1231 MPA koji se prostiru na 7.14% ukupne površine. Od tih MPA njih 898 je dio ekološke mreže EU Natura 2000 te se prostiru na 2.37% površine.*¹¹

Mediteranski MPA-ovi od posebnog značaja obuhvaćeni su u SPAMI mrežom (Specially Protected Areas of Mediterranean Importance). Zaštićena područja u SPAMI mreži su „mjesto od posebnog značaja za očuvanje komponenata biološke raznolikosti na Mediteranu; sadrže ekosustave specifične za Mediteransko područje ili staništa ugroženih vrsta. To su područja od posebnog interesa na znanstvenoj, kulturnoj, estetskoj ili obrazovnoj razini“¹²

Na SPAMI listi nalaze se 34 različita Mediteranska MPA od kojih je površinom najveći i po očuvanju biološke raznolikosti u Mediteranu najznačajniji „Pelagos utočište za očuvanje morskih sisavaca“, u Ligurskom Moru.¹³

Zaštićena morska područja diljem Mediterana mahom se susreću sa istim problemima i izazovima¹⁴:

- Manje od 0.1% svih MPA je obuhvaćeno najstrožim režmom zaštite
- Disproporcionalna zemljopisna distribucija MPA između Južnog, Sjevernog i Istočnog Mediterana
- Zaštićena područja su uglavnom u obalnim područjima
- Mnoga zaštićena područja su nestručno vođena, 42% MPA ima upravljačku strukturu (95% nacionalnih MPA i 25% N2000 MPA)
- 56% Mediteranskih MPA nema plan upravljanja
- Podkpacitiranost ljudskih resursa, financija, opreme i infrastrukture

¹¹ MedPAN, The system of Mediterranean MPAs in 2016

¹² https://en.wikipedia.org/wiki/Specially_Protected_Areas_of_Mediterranean_Importance, 06.05.2017.

¹³ <http://www.rac-spa.org/spami>, 06.05.2017

¹⁴ MedPAN, The Mediterranean network of MPAs, 2013

- Niska stopa provođenja zakonskih propisa

Sva zaštićena područja na Mediteranu pokušavaju se povezati putem MedPAN projekta. *MedPAN je mreža mediteranskih MPA čiji je cilj olakšati razmjenu znanja i iskustava između zaštićenih područja kako bi se poboljšala efikasnost gospodarenja istima.*¹⁵ MedPAN mreža se sastoji od 27 članova te 16 partnera. Projektom „MedPAN South“ uključena je provedba pet pilot projekata u Alžiru, Tunisu, Libiji, Turskoj i Hrvatskoj.

*Cilj „MedPAN South“ projekta je jačanje efikasne zaštite važnih elemenata obalne i morske biološke raznolikosti kroz pomaganje emljama u regiji u unapređivanju sustava upravljanja zaštićenim područjima na morskom području i promoviranju uspostave novih zaštićenih područja.*¹⁶ Ovim projektom u Hrvatskoj su obuhvaćeni NP Brijuni, NP Kornati, PP Telašćica i PP Lastovsko otočje.

3.5. Turizam u zaštićenim morskim područjima na Mediteranu

S obzirom da je većina zaštićenim morskih područja na Mediteranu smještena u obalnim područjima, to često dovodi do sukoba interesa lokalnog stanovništva i službi i udruga zaduženih za upravljanje zaštićenih područja. Proglašavanje zaštićenog područja u blizini naseljenih područja često se smatra, u kratkom roku, kao restrikcija od strane lokalnog stanovništva. Pronalaženje balansa između zaštite i ekonomskog razvoja od ključnog je interesa upravljačkih struktura svakog MPA.

U ovom poglavlju osvrnut ćemo se na turistički razvoj tri Mediteranska MPA:

1. Pelagos (Francuska, Italija, Monako)
2. Fethiye-Gocek (Turska)
3. Cabo de Gata-Nijar (Španjolska)

¹⁵ www.MedPAN.org, 26.05.2017.

¹⁶ Zastita-prirode.hr, 26.05.2017.

3.5.1. Pelagos

„Pelagos utočište za očuvanje morskih sisavaca“ je zaštićeno morsko područje osnovano za zaštitu morskih sisavaca. Prostire se preko područja od gotovo 84 000 km², od grada Toulon (Francuska Rivijera), Capo Falcone (Zapadna Sardinija), Capo Ferro (Istočna Sardinija) do Fosso Chiarone (Toskana), na Spami listi se nalazi od 1999.

Turizam u Pelagosu temelji se na promatranju kitova, odnosno dupina na za to posebno prilagođenim brodovima. Razvoj te grane turizma je još uvijek u povojima te su brojke relativno niske, naročito u usporedbi sa nekim razvijenijim destinacijama u branši.

Prema podacima iz 2008. u Francuskoj je ukupno djelovalo 23 pružatelja usluge promatranja kitova, a ukupan broj turista je bio 5 535, što je porast od 22% u odnosu na 1998.

U Italiji je 2008. djelovalo 6 pružatelja usluge promatranja kitova, a ukupan broj turista je bio 14 415 što je 10.5% više nego 1998.¹⁷

3.5.2. Fethiye-Gocek

Fethiye-Gocek MPA je smješten u Mugla oblasti, na Turskoj obali Mediterana. Prostire se preko 816 km², od kojih je 345 km² morske površine te obuhvaća 235 kilometara obale.

Prema podacima turističkog ureda grada Fethiye iz 2011. ukupan broj ostvarenih dolazaka u Fethiye-Gocek je iznosio 650 000 stranih i 700 000 domaćih (Turskih) turista.

Ukupan broj vezova u Fethiye-Gocek je 1 111 raspoređen preko 6 marina, broj koji se prema najavama neće povećavati jer bi to previše opteretilo ekološku ravnotežu zaštićenog područja. Ukupan prihod marina u Fethiye-Gocek je procijenjen na 8 milijuna eura godišnje.¹⁸

3.5.3. Cabo de Gata-Nijar

Cabo de Gata-Nijar MPA proglašen je 1997. godine prostire se preko 460 km², od kojih je 120 km² morske površine. Park je najprepoznatljiviji po kamenim formacijama vulkanskog podrijetla nastalih usljed vulkanskih aktivnosti u prošlosti tog područja te je područje također dio Europske mreže geoparkova. Turizam je najprofitabilnija industrijska grana u parku, većina turističkih dolazaka ostvaruje se u proljetnim i ljetnim mjesecima za vrijeme sezone.

¹⁷ *Whale Watching Worldwide: Tourism numbers, expenditures and economic benefits*
A special report from IFAW – the International Fund for Animal Welfare, 2009., 28.05. 2017

¹⁸ *Economic Analysis of Fethiye-Göcek Special Environmental Protection Area, 2013*

1998. ukupan broj turističkih dolazaka iznosio je 500 000, broj dolazaka je 2012 bio nešto niži, ali je razvoj turizma od tada usmjeren prema razvoju održivog eko turizma temeljen na promatranju ptica (tisuće flamenaca se liježu unutar granica parka), geološkim eko izletima te ronilačkom turizmu.¹⁹

¹⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Cabo_de_Gata-N%C3%ADjar_Natural_Park, 01.06. 2017.

4. TURIZAM U ZAŠTIĆENIM MORSKIM PODRUČJIMA U RH

Tri nacionalna parka (od ukupno 7) i dva parka prirode (od njih 11) su morski ekosustavi. Ako to stavimo u kontekst da se 90% turističkog prometa u Hrvatskoj odvija u jadranskoj regiji, postaje jasno koliki su potencijali razvoja turizma u zaštićenim morskim i obalnim područjima, ali i kolike su opasnosti pojačane turističke aktivnosti za ekosustave zaštićenih područja.

Kod obrađivanja trendova u turizmu zaštićenih područja vidjeli smo da je potražnja za zaštićenim područjima u porastu, *turistička potrošnja je još uvijek relativno niska, prije svega zbog nedostatka odgovarajuće ponude. Zbog toga ova područja konstantno oskudijevaju financijskim sredstvima, što onemogućuje implementaciju sustava integralnog upravljanja.*²⁰

Također, visina potrošnje nije ujednačena pa tako varira od jednog zaštićenog područja do drugog, te je viša što je razina zaštite viša. *Tako prosječna potrošnja turista u Plitvičkim jezerima iznosi svega 17 Eura dnevno, u Nacionalnom parku Krka 26 Eura, a na Brijunima 24 Eura dnevno po posjetitelju. U parkovima prirode, dnevna potrošnja po turistu je značajno niža pa tako u Kopačkom ritu turisti troše u prosjeku dnevno 8 Eura, a u Biokovu samo 6 Eura po osobi*²¹

Prema broju posjetitelja u zaštićenim morskim područjima prednjače nacionalni parkovi Kornati i Brijuni dok je Telašćica jedini park prirode koji prelazi brojku od 100 tisuća posjetitelja godišnje.

Tablica 4. Broj posjetitelja u zaštićenim područjima

Javna ustanova	Broj posjetitelja 2015
NP Kornati	*157 574
NP Brijuni	149 444
NP Mljet	112 156
PP Telašćica	~100 000
PP Lastovsko otočje	~30 000

*Procjena br. Putnika na evidentiranim brodovima. Procjena s neevidentiranim
Je cca 200 000

Izvor: Ministarstvo zaštite prirode i okoliša

²⁰ Petrić L., 2008

²¹ Institut za turizam, 2007

4.1. Nacionalni Park Kornati

Nacionalni park Kornati čine grupa otoka Kornati u hrvatskom dijelu Jadrana u srednjoj Dalmaciji, zapadno od Šibenika, na području općine Murter-Kornati u Šibensko-kninskoj županiji. *Park se prostire na 220 km² te se sastoji od ukupno 89 otoka, otočića i hridi. Od ukupne površine parka oko ¼ je kopno dok je preostali dio morski ekosustav, kopneni dio parka je u privatnom vlasništvu.*²²

Nacionalnim parkom Kornati upravlja Javna ustanova Nacionalni park Kornati, koju je osnovala Vlada Republike Hrvatske 1982. godine, dvije godine nakon proglašenja područja nacionalnim parkom.

*Javna ustanova obavlja djelatnost zaštite, održavanja i promicanja Nacionalnog parka Kornati u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode te osiguravanja nesmetanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnim dobrima. Javna ustanova nadzire i provodi uvjete i mjere zaštite prirode na području Nacionalnog parka Kornati.*²³

4.1.1. Zaštita kornatskog područja

Godine 1967. tadašnje Izvršno vijeće Sabora SR Hrvatske donijelo je odluku o proglašenju Kornatskog otočja i jugoistočnog dijela Dugog otoka sa zaljevom Telašćica rezervatom prirodnih predjela (NN 31/67).

1980. godine Sabor SR Hrvatske proglasio je Zakon o Nacionalnom parku Kornati (NN 31/80), koji je obuhvatio tzv. Donje Kornate (Kornatski i Piškarski otočni niz) i jugoistočni dio Dugog otoka sa zaljevom Telašćica. U granicama parka našlo se područje ukupne površine 26 200 ha koje se protezalo na tadašnje dvije općine: Šibenik i Zadar.

Godine 1988., zbog različitog pristupa upravljanju parkom tadašnjih dviju općina na čijem se teritoriju park nalazio, proglašen je Zakon o izmjeni Zakona o Nacionalnom parku Kornati (NN 14/88), kojim se sjeverozapadni dio dotadašnjeg NP-a Kornati izdvojio u Park prirode Telašćica, a jugoistočni dio zadržao je status i ime Nacionalni park Kornati.²⁴

²² https://hr.wikipedia.org/wiki/Nacionalni_park_Kornati, 08.08. 2017.

²³ Strategija razvoja održivog turizma na širem području Nacionalnog parka Kornati, 2015

²⁴ Strategija Kornati, 2015

4.1.2. Promet i Infrastruktura

Do Kornatskog otočja može se doći isključivo plovilom. Otočje je od Murtera udaljeno oko sedam nautičkih milja, a od Šibenika i Zadra oko 15 nautičkih milja. Nacionalni park Kornati ima dva službena ulaza: sa sjeverne strane prolaz Velika Proversa, a s južne Vrata od Opata.

Na području Nacionalnog parka Kornati tijekom turističke sezone (od svibnja do sredine listopada) djeluju tri „pokretne“ recepcije za prodaju ulaznica i informiranje posjetitelja. Princip je rada takav da recepcionari u plovilima obavljaju ophodnju u određenom dijelu parka, pružajući recepcijske usluge posjetiteljima. U središtu Murtera nalazi se recepcija, a ulaznice se mogu kupiti na brojim mjestima izvan parka (od Zadra do Primoštena).²⁵

Kupnja hrane moguća je i na brodu-trgovini koji svakodnevno kruži Kornatskim otočjem. To je mali trajekt koji je tijekom sezone adaptiran u trgovinu. Brod-trgovina nedovoljno je iskorišten kao turistička atrakcija. Izvan sezone hranu i ostale potrepštine nije moguće nabaviti na području Kornata.

Na Kornatskom otočju nalaze se dvije marine – jedna na području Nacionalnog parka Kornati (ACI-jeva marina Piškera), a druga na otoku Žutu (ACI-jeva marina Žut). Ostale su marine u okolici Marina Hramina (Murter), Marina Betina (Betina), ACI Jezera (Jezera), Marina Tribunj (Tribunj), ACI Vodice (Vodice), Mandalina (Šibenik), marine Šangulin i Kornati (Biograd na moru), Olive Island Marina Sutomišćica (Otok Ugljan), Marina Dalmacija (Bibinje/Sukošan), Marina Veli Rat (Dugi otok), ACI Skradin (Skradin) i Marina Veli Iž. U Murteru se nalazi ispostava Lučke kapetanije Šibenik.

4.1.3. Turizam i posjećivanje

Kornatsko otočje posjećuje se isključivo plovilom. Posjetitelje NP-a Kornati moguće je podijeliti u dvije osnovne grupe:

1. pojedinačni posjetitelji (park posjećuju vlastitim ili unajmljenim plovilom)
2. grupni posjetitelji (park posjećuju u organizaciji pravne ili fizičke osobe koja provodi izlete u park).

Za ulazak u Nacionalni park Kornati plaća se ulaznica koja se naplaćuje po plovilu, neovisno o broju osoba na plovilu. Cijena ulaznice ovisi o veličini plovila (plovila pojedinačnih posjetitelja podijeljena su u četiri grupe prema dužini, a izletničkim brodovima naplaćuje se

²⁵ Strategija Kornati, 2015

po registriranom kapacitetu plovila). Ulaznice se, osim od recepcionara nacionalnog parka, mogu kupiti na recepcijama obližnjih marina, u nekim tvrtkama koje iznajmljuju plovila i turističkim agencijama od Zadra do Primoštena.

Prevladavajući je oblik turizma plovidba i razgledavanje uz kraći ili duži boravak, ali po pravilima zaštite i očuvanja prirodnih i kulturnih vrijednosti ovog područja. Ostali oblici turizma odnose se na ronilačko posjećivanje, ugostiteljstvo (restorani i konobe) te smještaj u postojećim objektima.

Dozvoljene aktivnosti posjetitelja u Kornatskom otočju su²⁶:

- Plovidba i noćenje
- Ronjenje i snorkeling
- Kupanje
- Izleti
- Pješaćenje po stazama
- Posjećivanje konoba i restorana
- Noćenje/smještaj

Zbog specifičnosti Nacionalnog parka i načina prodaje ulaznica (ulaznica za individualne posjete ne naplaćuje se po osobi, nego po plovilu – prema dimenzijama broda), otežano je točnije praćenje broja posjetitelja na godišnjoj razini.

Tablica 5. Prodane ulaznice od 2011. do 2014.

Kategorija	2011.	2012.	2013.	2014.
Ulaznice za individualne brodove	12 947	13 027	12 803	12 035
Uplovi turističkih brodova	605	610	591	658
Ronilački posjeti	575	739	692	718
Ulaznice-život u kornatskoj obitelji	458	274	221	269
Ukupno	14 585	14 650	14 307	13 680

Izvor: Strategija razvoja održivog turizma na širem području Nacionalnog parka Kornati, 2015

²⁶ Strategija Kornati, 2015

Glavninu individualnih posjetitelja NP-a Kornati čine nautičari koji u svojim (ili unajmljenim) plovilima obilaze akvatorij parka, dok grupne izlete organiziraju i provode brodari i turističke agencije.

Podaci o smještajnim kapacitetima u području NP-a Kornati kao ni podaci o broju ostvarenih noćenja ne vode se u posebnoj evidenciji. U evidenciji TZ-a Općine Murter-Kornati ne razdvaja se područje NP-a Kornati i mjesta Murtera, jer se vodi zajednička općinska evidencija.

Ukupan je broj kreveta, na području općine Murter-Kornati, u svim smještajnim kapacitetima 3302.

4.2. Nacionalni Park Brijuni

Brijuni su otočje i nacionalni park u Jadranskom moru, na hrvatskom dijelu Jadrana. *Nalaze se koji kilometar zapadno od istarske obale, nasuprot mjesta Fažana, te se sastoje od 14 otoka i otočića ukupne površine 33,9 km kvadratna (površina otoka i akvatorija; na brijunski akvatorij otpada 80% ukupne površine).*²⁷ Otočje Brijuni Nacionalnim parkom su proglašeni 27. listopada 1983. Nacionalnim parkom Brijuni upravlja Javna ustanova Nacionalni park Brijuni, koju je osnovala Vlada Republike Hrvatske.

*Javna ustanova Nacionalni park Brijuni odgovorna je za upravljanje ovim područjem na način da se posebna pažnja obraća održavanju ravnoteže između ciljeva očuvanja njegovih prirodnih i kulturnih vrijednosti s jedne strane i želja i potreba turizma i dionika s druge strane.*²⁸

4.2.1. Zaštita brijunskog područja

Područje otočja Brijuni zahvaljujući geomorfološko-hidrološkim, klimatskim i sveukupnim krajobraznim obilježjima, uz postojeću floru i faunu te kulturno povijesnu baštinu, proglašeno je Nacionalnim parkom i spomen područjem 1. studenog 1983., Zakonom o Nacionalnom parku i Spomen području Brioni (NN 46/83 te kasnije dopune 57/89, 05/90 i 47/91). Za javnost su Brijuni otvoreni za posjećivanje u travnju 1984. godine.

²⁷ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Brijuni>, 09.08.2017.

²⁸ Javna ustanova Nacionalni park Brijuni – Plan upravljanja (2017.-2026.), 2016

Zaštita prirode i upravljanje zaštićenim područjima u Hrvatskoj uređeno je Zakonom o zaštiti prirode (NN 80/13).

Uredbom o Javnom poduzeću "Brijuni" (NN 47/91 i 2/92) Vlada Republike Hrvatske osnovala je Javno poduzeće "Brijuni" p.o., Brijuni za zaštitu, promicanje, održavanje i prezentiranje osobito zaštićenog područja Nacionalnog parka Brijuni, koje je stupanjem na snagu Zakona o zaštiti prirode (NN 30/94) sa svom svojom pokretnom i nepokretnom imovinom u vlasništvu Republike Hrvatske pretvoreno u Javnu ustanovu Nacionalni park Brijuni.²⁹

4.2.2. Promet i Infrastruktura

Pomorski promet između brijunskih otoka i kopna vrši se plovilima Ustanove, i to pretežno na relaciji Fažana - Veliki Brijun – Fažana. Promet se odvija kao povremeni prijevoz putnika u obalnom pomorskom prometu u funkciji izletničkog programa i prijevoza zaposlenika te prijevoza robe.

Sukladno Pravilniku o unutarnjem redu Nacionalnog parka Brijuni, (NN 75/00) *kretanje plovila u vodama Parka dozvoljeno je samo uz dopuštenje Ustanove, izuzev neškodljivog prolaza bez zaustavljanja plovilima putem između obala Sv. Jerolima i svjetleće plutače na rtu Rankun, kao i neškodljivog prolaza bez zaustavljanja dijelom akvatorija između otoka Sv. Jerolim i Kozada.*³⁰

U luku Veliki Brijun te privezišta Mali Brijun i Nova obala, dozvoljeno je uplovljavanje u svrhu posjete zaštićenom području. Luka Brijuni na otoku Veliki Brijun predstavlja najbliži pomorski lučki objekt u odnosu na istarsku obalu i luku mjesta Fažana i preko nje se odvija gotovo sav promet posjetitelja Nacionalnog parka. U luci ima prostornih mogućnosti za organizaciju sezonskih vezova 30-40 manjih nautičkih plovila (jahti od 7 do 15 m) i čamaca.

4.2.3. Turizam i posjećivanje

Posjećivanje NP Brijuni moguće je isključivo plovilom, a većina dolazaka se ostvaruje plovilima Javne ustanove Nacionalni park Brijuni.

²⁹ Plan upravljanja, 2016

³⁰ Plan upravljanja, 2016

Brijuni su još od davnina bili naseljeni, a početke turizma na ovom otočju možemo vezati za izgradnju ladanjskih vila bogatih Rimljana. No pravi turistički razvoj počinje početkom dvadesetog stoljeća. Nacionalni park Brijune posjećuju gosti koji ovdje provedu tek nekoliko sati, gosti hotela koji se zadržavaju po nekoliko dana i nautičari koji dolaze svojim plovilima. Služba za izletničku djelatnost prodaje, organizira i provodi vođenje i prihvata posjetitelja u Nacionalnom parku. Ulazni punkt je gat u luci Fažana.

Posjetiteljima se nude razni programi u sklopu kojih mogu posjetiti otok Veliki Brijun. *Klasičan obilazak Velikog Brijuna u pratnji vodiča i uključuje obilazak turističkim vlakom i upoznavanje posjetitelja s njegovom bogatom poviješću te kulturnom i prirodnom baštinom. Također u ponudi je i obilazak arheoloških lokaliteta u sklopu arheološke ture, obilazak edukativne podvodne staze u uvali Verige te obilazak biciklističko-pješačke Staze dobrih vibracija.*³¹

Tablica 6. Pregled broja posjetitelja NP Brijuni

Godina	Posjetitelji
2005.	157 420
2006.	165 395
2007.	176 925
2008.	173 620
2009.	162 664
2010.	145 152
2011.	155 766
2012.	150 943
2013.	151 007
2014.	153 086
2015.	160 010

Izvor: Javna ustanova Nacionalni park Brijuni- Plan upravljanja, 2016

Najveći broj posjetitelja ostvaren je 2007. godine dakle neposredno prije velike ekonomske krize i iznosio je 176 925. Ta brojka još uvijek nije ostvarena iako se od 2011. godine bilježi porast ukupnog broja posjetitelja.

³¹ Plan upravljanja, 2016

Tablica 7. Pregled broja noćenja NP Brijuni

Godina	Noćenja
2005.	35 233
2006.	29 878
2007.	32 323
2008.	33 502
2009.	29 474
2010.	28 762
2011.	27 333
2012.	28 632
2013.	27 735
2014.	28 436
2015.	29 189

Izvor: Javna ustanova Nacionalni park Brijuni- Plan upravljanja, 2016

Kao i kod broja posjetitelja, najveći broj noćenja ostvareno je neposredno prije velike ekonomske krize i iznosio je 33 502 i iako broj noćenja od pada 2009. godine raste, taj broj još uvijek nije dostignut.

4.3. Nacionalni Park Mljet

Nacionalni park Mljet obuhvaća sjeverozapadni dio otoka Mljeta, proteže se područjem od 5.375 hektara zaštićenog kopna i okolnog mora te tako zauzima otprilike trećinu otoka. Nalazi se u Općini Mljet u Dubrovačkoj županiji. *To je područje 11. studenoga 1960. godine proglašeno nacionalnim parkom i predstavlja prvi institucionalizirani pokušaj zaštite izvornog ekosustava na Jadranu.*³²

Parkom upravlja Javna ustanova Nacionalni park Mljet. *Ustanova upravlja prostorom Nacionalnog parka sukladno Aktu o osnivanju, Zakonu o zaštiti prirode, Zakonu o ustanovama, Statutu i drugim aktima Ustanove. Javnu ustanovu osniva Republika Hrvatska uredbom Vlade.*³³

³² https://hr.wikipedia.org/wiki/Nacionalni_park_Mljet, 10.08.2017.

³³ Nacionalni Park „Mljet“ plan upravljanja 2017. - 2026., 2016

4.3.1. Zaštita NP Mljet

Nacionalni park „Mljet“ (NP Mljet/Park) proglašen je 15. prosinca 1960. godine temeljem Zakona o proglašenju zapadnog dijela otoka Mljeta nacionalnim parkom (NN 49/60), a njegova granica određena je Rješenjem o određivanju granica Nacionalnog parka „Mljet“ (NN 41/62).

Zaštita prirode i upravljanje zaštićenim područjima u Hrvatskoj uređeno je Zakonom o zaštiti prirode (NN 80/13). Prema ovom zakonu upravljanje zaštićenim područjem obavlja javna ustanova. *Javna ustanova „Nacionalni park Mljet osnovana je 1996. godine, dok su pravni prethodnici Javne ustanove Javno poduzeće (1992. -1997.) i Organizacija udruženog rada (tijekom osamdesetih).*³⁴

Čitavo područje NP Mljet uvršteno je u ekološku mrežu. Ekološka mreža Republike Hrvatske, proglašena Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/13, NN 105/15) te je Sastavni je dio ekološke mreže zaštićenih područja europske unije (Natura 2000).

4.3.2. Promet i infrastruktura

Mljet je tijekom cijele godine trajektnom linijom povezan sa poluotokom Pelješcem (Prapratno), te katamaranskom brzobrodskom linijom sa Dubrovnikom, dok je Nacionalni park povezan jedino tijekom ljetnih mjeseci kada brzobrodске linije isplivljavaju i iz Polača i Pomene, te osim sa Dubrovnikom povezuju Mljet sa Splitom, Bračom, Hvarom, Korčulom i Lastovom.

Cestovni promet se svodi uglavnom na promet osobnim vozilima, jer je javni prijevoz vezan samo za prijevoz školaraca te jednom dnevno za brzobrodsku liniju sa Dubrovnikom kada povezuje Nacionalni park i jugoistočni dio otoka sa Sobrom.

4.3.3. Turizam i posjećivanje

Turistička sezona u Nacionalnom parku Mljet započinje u ožujku/travnju a završava u listopadu. Park je otvoren za posjet tijekom cijele godine, ali prihvata posjetitelja i naplata ulaznica u zimskom razdoblju se vrši po najavama. Glavna sezona traje od 1. lipnja do 30. rujna s vrhuncem posjećenosti početkom kolovoza.

³⁴ „Mljet“ plan upravljanja, 2016

Posjetitelji Parka najčešće su individualni turisti koji dolaze u vlastitom aranžmanu osobnim automobilima ili jahtama. Potom slijede organizirane grupe posjetitelja koje dolaze posredstvom turističkih agencija, te gosti stacionirani u hotelskom/privatnom smještaju.³⁵

Tablica 8. Smještaj na području NP Mljet

Godina	Privatni	Hotelski	Ukupno
2004.	1 799	8 012	9 811
2005.	2 319	7 119	9 434
2006.	2 474	8 710	11 184
2007.	2 338	9 378	11 716
2008.	2 365	9 040	11 405
2009.	2 456	8 061	10 517
2010.	3 107	7 029	10 136
2011.	2 954	7 493	10 447
2012.	3 786	7 514	11 300
2013.	4 092	7 623	11 715
2014.	4 394	8 034	12 428
2015.	4 578	7 865	12 443

Izvor: Nacionalni Park „Mljet“ plan upravljanja 2017. - 2026., 2016

Iz tablice je vidljivo da hotelski smještaj prednjači u odnosu na privatni, ali je udio hotelskog smještaja u odnosu na ukupnu ponudu smještaja u padu. Ukupan broj postelja od 2004. je porastao za 2632 postelja. Broj postelja u privatnom smještaju je porastao za 2779, a broj postelje u hotelskom smještaju je pao za 147 postelja.

³⁵ „Mljet“ plan upravljanja, 2016

Tablica 9. Pregled broja posjetitelja NP Mljet

Godina	Posjetitelji
2004.	99 622
2005.	86 383
2006.	83 832
2007.	87 816
2008.	91 788
2009.	88 475
2010.	96 391
2011.	95 498
2012.	97 148
2013.	102 464
2014.	100 787
2015.	112 156

Izvor: Nacionalni Park „Mljet“ plan upravljanja 2017. - 2026., 201

Broj posjetitelja parka je u stalnom porastu od 2005. godine uz iznimku 2009. kada je usljed velike ekonomske krize došlo do jednogodišnjeg pada u broju posjeta, međutim već se 2010. godine broj posjeta povećao u odnosu na 2008.

4.4. Park Prirode Lastovsko Otočje

Lastovsko otočje je najmlađi hrvatski park prirode, proglašen 2006. godine. *Lastovsku otočnu skupinu čine 44 otoka, otočića i hridi vrlo razvedene obale, ukupne površine 53 km² i 143 km² morske površine, omeđenih kamenim svjetlima Sušca, Tajana, Glavata i Struge.*³⁶

Upravljanje zaštićenim područjem obavlja javna ustanova. Javna ustanova „Park prirode Lastovsko otočje“ osnovana je Uredbom Vlade Republike Hrvatske. *Javna ustanova obavlja djelatnost zaštite, održavanja i promicanja „Parka prirode Lastovsko otočje“ u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara te nadzire provođenje uvjeta i mjera zaštite prirode.*³⁷

³⁶ https://hr.wikipedia.org/wiki/Park_prirode_Lastovsko_oto%C4%8Dje, 11.08.2017.

³⁷ Plan upravljanja „Parka prirode Lastovsko otočje“, 2016

4.4.1. Zaštita PP Lastovsko Otočje

Park prirode "Lastovsko otočje", proglašen je 2006. godine temeljem Zakona o proglašenju „Parka prirode Lastovsko otočje” (NN 111/2006), što ga čini jedanaestim parkom prirode u Hrvatskoj. Obuhvaća 46 otoka, otočića, hridi i grebena ukupne površine 53 km² i 143 km² morske površine.

Zakonom o zaštiti prirode (NN 80/2013) uređena je zaštita prirode i upravljanje zaštićenim područjima u Hrvatskoj. *Javna ustanova „Park prirode Lastovsko otočje” osnovana je Uredbom Vlade Republike Hrvatske o osnivanju Javne ustanove „Parka prirode Lastovsko otočje” (NN 130/2006, 85/2014)*³⁸

Područje PP Lastovsko Otočje uvršteno je u ekološku mrežu Republike Hrvatske. Svjetska organizacija za zaštitu prirode (WWF) proglasila je ovaj prostor jednom od deset posljednjih riznica biološke raznolikosti Sredozemnog mora. Područje Parka prirode obuhvaća i područja ekološke mreže, Natura 2000.

4.4.2. Promet i infrastruktura

Lastovo je tijekom cijele godine trajektnom linijom povezano sa Splitom i Korčulom (Vela Luka) te brzobrodskom linijom s Korčulom (Vela Luka), Hvarom (Hvar) i Splitom. U ljetnim mjesecima broj linija se povećava tako što se uvode dodatne, svakodnevne, trajektne linije za Split i Korčulu (Vela Luku), a uvodi se i brzobrodsko linija za Dubrovnik i Mljet koja prometuje dva puta tjedno.

Cestovni promet uglavnom se svodi na promet osobnim automobilima. Javni autobusni prijevoz je zastupljen autobusom te povezuje Ubli s Pasadurom i Lastovom, a u ljetnom razdoblju i sa Skrivenom Lukom.

4.4.3. Turizam i posjećivanje

Turistička sezona u „Parku prirode Lastovsko otočje” započinje u svibnju, a završava u listopadu. Glavna sezona traje tijekom dva ljetna mjeseca, s vrhuncem sezone u kolovozu. *Proslava Poklada u veljači/ožujku znatno doprinosi povećanju broja posjetitelja u zimskim mjesecima.*³⁹

³⁸ „Lastovsko otočje“, 2016

³⁹ „Lastovsko otočje“, 2016

Posjetitelji Parka prirode najčešće su individualci koji posjećuju Park u vlastitom aranžmanu. Organizirane grupe najčešće dolaze jedrenjacima, na jednodnevne ili dvodnevne izlete.⁴⁰

Tablica 10. Kretanje broja turista po godinama

Godina	Domaći	Strani	Ukupno
2005.	6 611	29 636	36 247
2006.	10 299	37 125	47 424
2007.	11 871	37 659	49 530
2008.	11 887	38 360	50 247
2009.	10 612	32 779	43 391
2010.	8 480	36 899	45 379
2011.	9 325	35 196	44 521
2012.	9 484	33 389	42 873
2013.	6 762	33 963	40 725
2014.	9 051	33 534	42 585
2015.			46 736
2016.	8 080	35 762	50 264

Izvor: Turistička zajednica Općine Lastovo

2016. godine udio stranih turista u ukupnom broju turista bio je oko 70%. Ostvareni broj turističkih posjeta u 2016. bio je 50 264 i predstavlja rekordni broj posjeta na otoku Lastovo. Broj posjeta raste svake godine od 2005. uz iznimku 2009. godine kad se dogodio pad od 6856 posjetitelja u odnosu na prethodnu godinu. Brojka iz 2008. je dostignuta tek 2016. godine.

Kako „Park prirode Lastovsko otočje” nema definiran službeni ulaz, evidencija prodanih ulaznica ne prikazuje stvarni broj posjetitelja Parka prirode, no uz pomoć izvještaja Turističke zajednice Općine Lastovo o broju gostiju u smještajnim kapacitetima na otoku može se dobiti bolji uvid u broj posjetitelja.

⁴⁰ „Lastovsko otočje“, 2016

Tablica 11. Broj prodanih ulaznica nautičarima

Godina	Broj ulaznica
2008.	20 570
2009.	26 256
2010.	28 022
2011.	32 373
2012.	31 196
2013.	29 792
2014.	21 209
2015.	17 997
2016.	19 940

Izvor: Plan upravljanja „Parka prirode Lastovsko otočje”, 2016

Broj prodanih ulaznica nautičarima rastao je svake godine do 2011., a nakon 2011. je u padu sve do danas, uz blagi porast u 2016. u odnosu na 2015. godinu. Tako je broj prodanih ulaznica u 2016. manji za 12 433 u odnosu na rekordnu 2011. godinu.

4.5. Park Prirode Telašćica

Uvala Telašćica smještena je u središnjem dijelu istočne obale Jadranskog mora, u jugoistočnom dijelu otoka Dugi otok. Proglašena je Parkom prirode 1988., međutim status zaštićenog područja dobila je još 1980. godine.

Ukupna površina Parka prirode je 70,50 km² i to 25,95 km² na Dugom otoku i susjednim otočićima te 44,55 km² na moru.⁴¹

Upravljanje zaštićenim područjem obavlja Javna ustanova “Park prirode Telašćica”, sa sjedištem u Salima, osnovana je 1988. godine pod nazivom Radna organizacija “Park prirode Telašćica”.

Javna ustanova obavlja djelatnost zaštite, održavanja i promicanja Parka prirode Telašćica u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih

⁴¹ <http://pp-telascica.hr/o-parku/>, 12.08.2017.

*procesa i održivog korištenja prirodnih dobara te nadzire provođenje uvjeta i mjera zaštite prirode.*⁴²

Kao što je jugoistočni dio otoka zaštićen i proglašen Parkom prirode, tako je i sjeverozapadni dio Dugog otoka prepoznat kao jedno od najprivlačnijih i najzanimljivijih područja Zadarske županije te je proglašen značajnim hrvatskim krajobrazom.

4.5.1. Zaštita PP Telašćica

Telašćica je Parkom prirode proglašena 1988. godine izdvajanjem sjeverozapadnog dijela Nacionalnog parka Kornati (Zakon o izmjenama Zakona o Nacionalnom parku “Kornati”, NN 14/88), odnosno proglašenjem Parka prirode “Telašćica” (Zakon o proglašenju Parka prirode “Telašćica”, NN 14/88).

Zaštita prirode i upravljanje zaštićenim područjima u Hrvatskoj uređeno je Zakonom o zaštiti prirode (NN 70/05, 139/08 i 57/11). Prema ovom zakonu upravljanje zaštićenim područjem obavlja javna ustanova.

*Temeljni pravni dokumenti koji pobliže uređuju način upravljanja Parkom prirode Telašćica su prostorni plan područja posebnih obilježja, plan upravljanja te pravilnik o unutarnjem redu.*⁴³

4.5.2. Promet i infrastruktura

Prostor Telašćice povezan je s ostalim otocima i priobaljem kroz Prolaze Vela i Mala Proversa kojima je moguć pristup iz Srednjeg kanala na otvoreno more. *Prometno je dobro povezan s kopnom trajektima i brzim brodovima, na otoku postoji ispostava Lučke kapetanije, a u Salima, Božavi i Velom Ratu uređena su i privezišta za brodove koja opskrbljuju vodom i strujom.*⁴⁴

Na otoku u 12. mjestu živi oko 1500 stanovnika, sva mjesta na otoku su povezana cestom.

⁴² Park prirode Telašćica plan upravljanja, 2012

⁴³ Telašćica, 2012

⁴⁴ <http://www.dugiotok.hr/o-otoku>, 12.08.2017.

4.5.3. Turizam i posjećivanje

Park prirode Telašćica godišnje posjeti oko sto tisuća posjetitelja. Najveći dio čine posjetitelji koji izletničkim brodovima dolaze na jednodnevne izlete, a također veliki dio čine nautičari. Najmanji je broj pojedinačnih posjetitelja koji u Park dođu kopnenim putem. Najveća posjećenost se bilježi tijekom srpnja i kolovoza kad Telašćicu dnevno posjeti 2000-3000 tisuće izletnika. Zahvaljujući prvenstveno nautičarima, sezona posjećivanja traje od travnja do listopada.

Tablica 12. Prikaz broja posjetitelja parka kroz godine

Godina	Organizirani Posjetitelji	Individualni Posjetitelji	Nautičari	Ostali	Ukupno
2001.	55 343	/	20 516	581	76 440
2002.	55 832	5 400	25 400	567	87 199
2003.	58 709	5 913	21 958	1 511	88 091
2004.	67 364	4 808	24 562	1 329	98 063
2005.	71 268	4 300	24 673	1 677	101 918
2006.	65 221	5 545	24 732	1 851	97 349
2007.	69 114	4 250	21 585	6 189	101 138
2008.	70 657	7 644	22 204	7 454	107 959
2009.	56 953	8 954	23 100	8 142	97 149
2010.	57 204	8 577	22 440	7 056	97 277

Izvor: Telašćica, 2012

U desetogodišnjem periodu od 2001.-2010. vidljiv je stalan porast broja posjetitelja, uz iznimku 2006. i 2009. godine. Broj posjetitelja od 97 277 u 2010. godini je za 20 837 veći nego u 2001. godini. U odnosu na rekordnu 2008., broj posjetitelja je u 2010. godini manji za 10 682 posjetitelja.

Nautičari u Park dolaze s vlastitim ili iznajmljenim brodicama, sidre se ili vežu za plutače na određenim sidrištima. *Do sada je postavljeno oko 100 plutača za sidrenje unutar Parka, a napravljena je i "Temeljna ekološka studija uvale Telašćica" (Mihelčić i Legović) kojom je utvrđeno ograničenje od 4 ha po brodicu u zaljevu što inducira kapacitet od oko 247 brodica na dan.*⁴⁵

⁴⁵ Telašćica, 2012

5. BUDUĆNOST TURIZMA U ZAŠTIĆENIM MORSKIM PODRUČJIMA

Upravljanje zaštićenim područjem i istovremeno razvijanje turizma iznimno je složen i zahtjevan zadatak. Statistički podaci pokazuju sve veću turističku potražnju za hrvatskim zaštićenim područjima. Povećani broj turista dovodi da porasta prihoda zaštićenih područja te podizanja svijesti o potrebi očuvanja zaštićenih područja. Međutim, rast turističkog prometa dovodi do narušavanja zaštićenih ekosustava.

Ravnoteža između turističke eksploatacije zaštićenih područja i očuvanja okoliša postiže se održivim razvojem turizma u zaštićenim područjima.

5.1. Održivi turizam

Održivi turizam je turizam koji minimizira štete, a maksimizira koristi razvoja turizma u zaštićenim područjima i lokalnim zajednicama te se može provoditi u nedogled bez da se „potroše“ resursi na kojima se njegov razvoj temelji.⁴⁶

Održivi turizam polazi od tri ključne točke:

- 1. Okolišna**, održivi turizam ima mali utjecaj na okoliš, pogotovo u zaštićenim područjima.
- 2. Društvena i kulturna**, poštuje lokalnu kulturu i običaje. Uključuje stakeholdere u svim fazama planiranja, razvoja i nadzora.
- 3. Ekonomska**, doprinosi ekonomskoj dobrobiti zajednice, generira stabilan i „pošten“ prihod za članove lokalne zajednice te za što je moguće više stakeholdera.

5.1.1. Potražnja za održivim turizmom

Održivi tip turizma često se izjednačava sa „eko-turizmom“, „avanturističkim turizmom“ itd. Već smo spominjali kako turistička potražnja za turizmom vezanim uz prirodu čini oko 7% ukupne svjetske turističke potražnje te raste po godišnjoj stopi od 10-30%.

⁴⁶https://nmssanctuaries.blob.core.windows.net/sanctuariesprod/media/archive/management/international/pdfs/day1_concepts_manual.pdf, 20.08.2017.

Trend rasta potražnje za turizmom temeljenim na prirodi vezan je uz globalni rast zanimanja za ekologiju i zaštitu okoliša, koji su posebno izraženi u zemljama zapadne Europe, SAD-a, Australije i Novog Zelanda.⁴⁷

5.1.2. Održivi razvoj turizma u zaštićenim morskim područjima

Turizam za MPA može donijeti dobrobit, ali i štete. Cilj održivog turizma je minimizacija moguće štete i maksimizacija dobrobiti.

Dobriti razvoja turizma u MPA su:

1. Prihodi, MPA ostvaruju prihode od državnog financiranja, ulaznica, koncesija u parku i donacija

2. Zaposlenost, razvoj turizma dovodi do porasta zaposlenosti u regiji. Turizam ne razvija

Samo direktnu već i indirektnu zaposlenost.

3. Političko opravdanje za osnivanje MPA, ostvarivanje prihoda i porast zaposlenosti kao rezultat osnivanja MPA dovodi do veće motivacije da političke strukture proglaše Određeni MPA

4. Rast svijesti o potrebi zaštite okoliša, upoznavanjem posjetitelja sa zaštićenim ekosustavima dolazi da rasta zanimanja za očuvanjem zaštićenog područja

Moguće štete razvoja turizma u MPA su:

1. Utjecaj na okoliš, loše upravljanje tokovima posjetitelja kao i prevelik broj posjetitelja dovodi do narušavanja zaštićenog eko-sustava

2. Ekonomska nestabilnost, odljev prihoda nazad u ruke krupnih stranih investitora umjesto u ruke lokalne zajednice, ukoliko je odljev velik tada će podrška lokalne zajednice za MPA biti niska

3. Pretjerani razvoj, izgradnja smještaja, restorana, atrakcija itd. dovodi do narušavanja izvornog izgleda krajolika, uništavanja staništa zaštićenih vrsta i preopterećenja lokalne infrastrukture.

⁴⁷https://nmssanctuaries.blob.core.windows.net/sanctuariesprod/media/archive/management/international/pdfs/day1_concepts_manual.pdf

5.2. Preporuke za budući razvoj turizma u zaštićenim morskim područjima u Hrvatskoj

Kao prva preporuka daljnjeg razvoja turizma u zaštićenim morskim područjima u RH, nameće se strogo pridržavanje i provođenje planova i smjernica utvrđenih u planovima upravljanja svakog pojedinog zaštićenog područja.

Plan održivog razvoja turizma (PP Telašćica ga već ima) također bi bilo poželjno i preporučljivo donijeti za svako zaštićeno morsko područje u hrvatskoj navedeno i obrađeno u ovom radu.

Razvoj turizma u zaštićenim morskim područjima mora se voditi prvenstveno brigom o očuvanju okoliša i lokalnog eko-sustava pa tek nakon toga profitom. Uključivanje lokalnih dionika, jačanje ekološke svijesti lokalnog stanovništva i turista, očuvanje i monitoring zaštićene flore i faune, upravljanje tokovima posjetitelja te kontrola gradnje i razvoja su izazovi sa kojima će se zaštićena morska područja susretati pri budućem razvoju turizma.

6. ZAKLJUČAK

Sa porastom turističke potražnje za turizmom temeljenim na prirodi, raste i potražnja za turizmom u zaštićenim morskim područjima. Zaštićena područja su kompleksi sustavi u kojima se isprepliću interesi raznih grupa, od lokalnog stanovništva, države, ekoloških udruga, turističkih djelatnika itd.

Razvoj turizma može biti ključan za zaštitu okoliša zemalja u razvoju, jer bi u protivnom bez turizma trošak zaštite određenog područja jednostavno bio pre visok. Naravno, taj razvoj turizma ne smije biti nekontroliran, masovan i neodrživ, već kontroliran, pažljivo planiran i održiv.

Nosioci turističkog razvoje, ekološke udruge te sama zaštićena područja moraju surađivati na način da osiguraju optimalan razvoj turizma koji neće naškoditi lokalnom eko-sustavu, ali će generirati prihode od turizma koji će pak omogućiti samoodrživost zaštićenog područja.

Mnogi od problema sa kojima se suočavaju MPA, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj, svoje korijene vuku iz manjka uključenosti lokalne zajednice u razvoju MPA, nedovoljne informiranosti i ekološke obrazovanosti svih dionika razvoja te loše provedenih državnih regulativa.

Turistički razvoj i očuvanje zaštićenih područja postići će se obrazovanjem upravljačkih tijela zaštićenih područja o važnosti uloge MPA i kod očuvanja okoliša i kod razvoja turizma u području.

Podizanje svijesti lokalnog stanovništva i ostalih dionika o važnosti uključivanja u procese zaštite okoliša te o budućim dugoročnim koristima koji ta područja stvaraju za lokalne zajednice od ključnog je značaja za svaki razvoj MPA, pogotovo u Hrvatskoj gdje se zaštićena područja u pravilu nalaze u naseljenim područjima ili u blizini istih.

LITERATURA

Znanstveni i stručni radovi:

1. WWF Marine protected areas, providing a future for fish and people
2. Dudley, N (ed.) 2008, Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, IUCN, Gland, Switzerland.
3. MedMPAnet, Hrvatska i zaštićena morska područja, 2014
4. Petrić L., 2008, Kako turizam razvijati na održiv način u zaštićenim obalnim prostorima? Primjer „Park Prirode Biokovo“
5. Institut za turizam. Stavovi i potrošnja posjetitelja - nacionalni parkovi i parkovi prirode, Zagreb, 2007.
6. Wood, L. J., Fish, L., Laughren, J., Pauly, D. (2008)
7. MedPAN, The system of Mediterranean MPAs in 2016
8. MedPAN, The Mediterranean network of MPAs, 2013
9. *Whale Watching Worldwide: Tourism numbers, expenditures and economic benefits* A special report from IFAW – the International Fund for Animal Welfare, 2009.
10. Economic Analysis of Fethiye-Göcek Special Environmental Protection Area, 2013
11. Strategija razvoja održivog turizma na širem području Nacionalnog parka Kornati, 2015
12. Javna ustanova Nacionalni park Brijuni – Plan upravljanja (2017.-2026.), 2016
13. Nacionalni Park „Mljet“ plan upravljanja 2017. - 2026., 2016
14. Plan upravljanja „Parka prirode Lastovsko otočje“, 2016
15. Park prirode Telašćica plan upravljanja, 2012

Pravilnik/Zakon:

1. Zakon o zaštiti prirode NN 80/13- na snazi od 06.07.2013.

Web izvori:

1. <http://www.mapamed.org/>, 20.04.2017.
2. <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja-u-hrvatskoj-255.html>, 25.04.2017.
3. <http://www.bih-chm-cbd.ba/materijali/Relevant%20documents/Letak.pdf>, 05.05.2017.

4. www.mint.hr/UserDocsImages/TOMAS06NPPP.pdf, 25.05.2017.
5. https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Barrier_Reef#Tourism, 06.05.2017.
6. https://en.wikipedia.org/wiki/Specially_Protected_Areas_of_Mediterranean_Importance, 06.05.2017.
7. <http://www.rac-spa.org/spami>, 06.05.2017.
8. www.MedPAN.org, 26.05.2017.
9. Zastita-prirode.hr, 26.05.2017.
10. https://en.wikipedia.org/wiki/Cabo_de_Gata-N%C3%ADjar_Natural_Park, 01.06.2017.
11. https://hr.wikipedia.org/wiki/Nacionalni_park_Kornati, 08.08.2017.
12. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Brijuni>, 09.08.2017.
13. https://hr.wikipedia.org/wiki/Nacionalni_park_Mljet, 10.08.2017.
14. https://hr.wikipedia.org/wiki/Park_prirode_Lastovsko_oto%C4%8Dje, 11.08.2017.
15. <http://pp-telascica.hr/o-parku/>, 12.08.2017.
16. https://nmssanctuaries.blob.core.windows.net/sanctuariesprod/media/archive/management/international/pdfs/day1_concepts_manual.pdf, 20.08. 2017.

PRILOZI

Popis tablica:

1. Tablica 1. Kategorije zaštićenih područja u RH, str. 10
2. Tablica 2. Zaštićena područja u RH po tipu, str. 11
3. Tablica 3. Najveća zaštićena morska područja u svijetu, str. 16
4. Tablica 4. Broj posjetitelja u zaštićenim područjima, str. 22
5. Tablica 5. Prodane ulaznice od 2011. do 2014., str. 25
6. Tablica 6. Pregled broja posjetitelja NP Brijuni, str. 28
7. Tablica 7. Pregled broja noćenja NP Brijuni, str. 29
8. Tablica 8. Smještaj na području NP Mljet, str. 31
9. Tablica 9. Pregled broja posjetitelja NP Mljet, str. 32
10. Tablica 10. Kretanje broja turista po godinama, str. 34
11. Tablica 11. Broj prodanih ulaznica nautičarima, str. 35
12. Tablica 12. Prikaz broja posjetitelja parka kroz godine, str. 37

Popis slika:

1. Slika 1. Zaštićena područja u RH, str. 12

SAŽETAK

Zaštićena područja kao sve bitniji element turističke ponude generiraju čitav niz novih prilika i mogućnosti za razvoj. Rast svijesti o potrebi zaštite okoliša, uključivanje lokalne zajednice u procese zaštite i očuvanja posebnih i netaknutih područja te mogućnosti za zapošljavanje i porast dohotka od turističke eksploatacije samo su neke od prilika koje se nude.

Zaštićena morska područja u svijetu se suočavaju sa brojnim izazovima među kojima su loše provođenje ili nepostojanje planova upravljanja i ostalih strateških dokumenata, nestručnost upravljačkih tijela i neinformiranost svih dionika uključenih u razvoj zaštićenih područja te sukob interesa među različitim grupama.

U Hrvatskoj sva veća ili bitnija morska zaštićena područja imaju planove upravljanja koji su doneseni u skladu sa smjernicama Nature 2000 te su planovima upravljanja definirani vizija, misija i ciljevi zaštićenih područja.

Razvoj turizma u zaštićenim morskim područjima, prema planovima upravljanja, vodi se ciljem ostvarivanja održivog razvoja turizma, odnosno turizma koji nalazi ravnotežu između ekonomske eksploatacije i ekološke zaštite zaštićenih područja uz uključivanje lokalne zajednice i ostalih dionika razvoja turizma u zaštićenim područjima.

Ključne riječi: zaštićena područja, turizam, održivi razvoj

SUMMARY

Protected areas, as an ever increasing factor of tourist supply, generate a whole series of new opportunities and possibilities for development. Raising awareness about the importance of environmental protection, inclusion of local communities in the process of protection and preservation of pristine areas, possibilities for new employments and increase in revenue due to tourism exploitation are just some of the opportunities at hand.

Protected marine areas (MPA) in the world are facing numerous challenges such as not enforced or not existing management plans and other strategic documents, lack of management competence, lack of shareholder awareness and conflict of interests between different groups.

In Croatia all major MPA's have management plans that are made in accordance with guidelines of Natura 2000. Management planes define mission, vision and goals of protected areas.

Tourism development in MPA's, according to management plans, is led by a goal of achieving sustainable tourism. That is, tourim that finds balance between economic exploitation and ecological protection of protected areas while including local communities and other shareholders of tourism development in ptotected areas.

Key words: protected areas, tourism, sustainable development